

NATUURHERSTEL HEERENVEN

Het Heerenven aan de oostkant van Landgoed de Hamert ligt er ongerept bij, alsof het nooit anders is geweest. Maar die schijn bedriegt. Tot eind vorige eeuw was het hier 'gewoon' landbouwgebied. Tussen 1999 en 2009 vond er grootschalig ven- en moerasherstel plaats. Het is bijna niet voor te stellen hoe snel de natuur het gebied weer heeft overgenomen. Dat is ook het thema van deze rubriek gedurende 2018. We kijken terug op een aantal herstelprojecten, hun successen en mogelijk ook hun mislukkingen.

Landgoed de Hamert behoort ooit tot de jachtterreinen van de Heerlicheid Well. Het gebied genoot daarmee een goede bescherming als natuurgebied met daarin een rijke wildstand. Toch vond in de 19e eeuw ook hier ontginning plaats. In 1908 startte dat bij het Heerenven; aan de oostzijde van het landgoed verschenen grote stukken landbouwgrond. Eind vorige eeuw kwamen grote delen daarvan echter weer beschikbaar als natuurgebied.

HAND AAN DE SCHOP

Door bijna een eeuw landbouwkundige activiteiten was de toplaag van het grasland, waar het oorspronkelijke Heerenven lag, vermest. Het was er ongeschikt om hoogwaardige natuur te kunnen ontwikkelen. Die bovenste laag grond is daarom afgegraven, vaak tot op het eronder liggende Maas- en Rijngrind. Doordat het gebied gevoed wordt door regenwater én door kwelwater uit het hoger gelegen Maasterras kon een goede waterkwaliteit van het

Het Heerenven voor en na natuurherstel. Tot eind 20e eeuw bestond het zuidelijke (en nu meest waardevolle deel van het Heerenven) uit agrarisch grasland. Vanaf 1999 is hier met grootschalig ven- en moerasherstel gestart. Nu heeft de natuur het Heerenven weer omarmd, met venoevervegetaties op droogvallende delen en veenontwikkeling waar permanent water is. Het levert een zeer gevarieerde planten- en dierenwereld op. Foto's Maurice Mouthaan en Henk Heijligers.

herstelde ven gegarandeerd worden. Ontwateringsloten werden dichtgeschoven en door het toenmalige Waterschap Peel en Maasvallei is in de voormalige Verlengde Molenbeek een stuw geplaatst om water vast te houden of af te kunnen laten. Er kon echter zeker geen (voedselrijk) water vanuit het landbouwgebied het ven instromen. Op de vers geplagde kale oevers werd heideplagsel uitgestrooid dat afkomstig was van de Groote Heide bij Venlo en van de Hamert zelf. Om de groei van gagel weer mogelijk te maken werd ook maaisel aangevoerd van het Elmpter Bruch uit Midden-Limburg.

SUCCESS?

De ondiepe vennen en moerassen werken als een magneet op vogels. Zeker in het voor- en najaar weten vele vogelsoorten (vooral eenden, ganzen en steltlopers, maar ook meer spectaculaire als zwarte ooievaars en kraanvogels) het gebied te vinden. Voor vogelkijkers is het tegenwoordig een echte hotspot. Alleen al vanwege die rijke vogelfauna kunnen we rustig stellen dat het herstel zijn vruchten heeft afgeworpen. Aan die grote vogelrijkdom kleven soms echter ook nadelen. De grauwe ganzen woelen met hun poten kuilen in de venbodem op zoek naar wat

eetbaars. Die gaten worden in de loop der jaren gevuld met voedselrijk en pikzwart slib, mede ook vanwege de ganzenmest. Ook andere terreinlaagtes in de verdere vlakke venbodems, vaak oude greppels, zijn met slib gevuld. Die locaties zijn op afstand prima te herkennen. Ze raken in de loop van het jaar begroeid met tot meer dan een meter hoge tandzaadsoorten. Ze steken als markante planteneilandjes boven het ven uit, terwijl dit van nature gekenmerkt zou moeten zijn door laagblijvende plantengroei. Dit is een situatie die eigenlijk niet wenselijk is in dit voedselarme vensysteem. Een probleem van andere orde is watercrassula. Deze plant, oorspronkelijk afkomstig uit Australië, is als vijver- en aquariumplant in Europa terecht gekomen. Als die in de natuur wordt uitgezet zorgt ze echter voor grote problemen. Deze zogenaamde invasieve exoot weet in korte tijd grote wateroppervlakten en oevers te begroeien en maakt daardoor andere plantengroei nagenoeg onmogelijk. Bestrijding is erg kostbaar en moet daarnaast ook nog eens zeer zorgvuldig worden uitgevoerd om nieuwe aangroei te voorkomen. Helaas is ook deze plant in het Heerenven aangetroffen, waarschijnlijk aangevoerd via de zwemvliezen van watervogels.

RIJKDOM

Het herstel van de plantenwereld was spectaculair. Het aantal zeldzame plantensoorten, nam toe van 4 voor de herstelmaatregelen tot 19 in 2017. Onder meer wijdbloeiende rus, kleine zonnedauw en moeraswolfsklauw namen spectaculair toe. Rond de vennen verschenen nieuwe en karakteristieke vensoorten als gesteeld en klein glaskroos, witte waterranonkel, moerasweegbree en bruine snavelbies. Ook gagel is nu weer aanwezig in het Heerenven. De komende weken zal het Heerenven ook volop in de belangstelling staan bij amfibieën. Alle vier de watersalamandersoorten komen in de omgeving voor en de rugstreeppad zal vanaf medio april zijn typisch, ver dragende roep laten horen. De roepende mannetjes wachten op de vrouwtjespadden. Die rugstreeppad, maar ook de in vennen voorkomende heikikker, heeft sterk geprofiteerd van het herstel. Het is natuurlijk logisch dat ook het aantal libellensoorten door het grote areaal ondiep water met daarin een rijke vegetatie toenam. De overgang van de vochtige oevers naar het hogere Maasterras vormt daarnaast voor dagvlinders en sprinkhanen ideaal leefgebied.

TEKST: HENK HEIJLIGERS
EN ARJAN OVAA

De rugstreeppad is kenmerkend voor ondiepe en dus snel opwarmende wateren, meestal op zandige bodems. In het Heerenven kunnen op warme voorjaarsavonden vele kwaakblazen van dit kleine padje gezien worden. Foto Henk Heijligers.

Vooraf in voor- en najaar gebruiken vele (tot nu toe 35!) soorten steltlopers het Heerenven en omgeving als pleisterplaats tijdens hun trektocht om even bij te tanken. Hier zoeken twee kempfanen en een groenpootruiter er naar voedsel. Foto Patrick Palmes.

ZELF KIJKEN?

Het Heerenven zelf is vanwege de bijzondere natuurwaarden en ten behoeve van de rust van de vele vogels niet toegankelijk, maar vanaf de vlonder aan de Twistedenerweg [fietsknooppunt 74-73] en de uitkijktoren aan de Heerenvenweg [fietsknooppunt 73-64] prima te overzien. Vanaf de rode route [vertrek parkeerplaats Dikkenberg aan de Paaldijk bij Tuindorp/Wellerlooij] heeft u vanaf de Dikkenberg een fenomenaal overzicht over meerdere herstelde vennen. Vergeet vooral uw verrekijker en camera niet.

